

Научни преглед

Begovi Kopčiči

(Povodom rasprave: Ante Šimčić, *Begovi Kopčiči*. Zbornik za narodni život i običaje XXIX 1 38—59. Zagreb 1933).

Kopčiči su veoma velik i razgranat rod koji živi većim delom u selu Kopčičima, u Rami (srez prozorski). U prošlosti su bili od većega značaja i uticaja na razvitak Rame i Duvna, pa je sasvim na mestu da budu predmet istorijske rasprave.

Studija g. Šimčića zanimljiva je kao pokušaj da se izloži prošlost toga roda i korisna po tome što je pisac pokupio u jednu celinu mnoge pomenene Kopčiča u istorijskim izvorima, predanjima i narodnim pesmama. U taj posao uložio je mnogo truda i sabrao mnoge raštrkane i teško pristupačne podatke. On je i sam u Zagrebu od dvojice Bosanaca zabeležio dva predanja o Kopčičima. Izuzimajući to lično beleženje, studija g. Šimčića u svemu je kabinetski rad. Kao što će se videti iz mojih daljih izlaganja u ovom slučaju to nije bio najbolji put za rešenje postavljenih pitanja. Uostalom, sam pisac je dobro osetio nedostatke takog načina rada, rekavši na kraju: «kod dosta oskudnih historijskih vijesti o sudbini ove nekoć moćne porodice teško bi bilo određivati historijsku jezgru koja se nalazi u svim tim pjesmama ili tradicijama.»

U prvom delu rasprave pisac je izneo sve što je mogao naći u istoriji o Kopčičima (tu su i predanja o načinu na koji je rodonačalnik Kopčiča dobio svoj posed) a u drugom delu sve što je o njima našao u narodnim pesmama. Kopčiči su bili brojan i ugledan rod, te nije ni malo neobično što su mnogi od njih ušli u pesmu. Međutim, ti podaci iz narodnih pesama nemaju gotovo nikakve vrednosti za istoriju. Evo zašto. Na prvom mestu, vreme postanka pojedinih pesama ne može uvek tačno da se utvrdi. Zatim mnogi članovi istoga roda a u raznim vremenskim razdobljima nose ista imena, što je posledica običaja da se unuku daje dedovo ime. Tako se ispitivanje prošlosti roda, za koji se zna da postoji već 400 godina, znatno komplikuje, jer se svi pomeni jednog imena ne odnose na isto, lice, čak ni kad su ti pomeni iz istog vremena, jer su Kopčiči brojan rod te ih je po više moglo u isto vreme da nose ista imena. Tako npr. u pesmama se često pominju Džaferbeg i Muradbeg. Istorijski izvori znaju za po jednog Džaferbega i Muradbega iz 1541—1542 g. A jedan Džaferbeg pominje se 1841 god.¹⁾ Prema tome, mogu se upotrebiti jedino istorijske vesti i, unekoliko, predanja.

1) Glasnik Zem. muzeja 1915, 136.

Za pravilno rešenje pitanja o prošlosti Kopčića i ocenu njihova značaja bilo je neophodno potrebno i lično otići u njihov kraj, pa sistematski pokupiti predanja od njih samih i od njihovih suseda, proučiti njihove nadgrobne natpise pa fermane, bujurukije, tapije i druga dokumenta. Fermani begova Kopčića nisu tako nepristupačni, kao što je pisao A. Čatić; neke od njihovih fernana pregledao je i iskoristio d-r C. Truhelka.²⁾ To je bio pravi i najbolji put. Samo na taj način mogla bi da se utvrdi »historijska jezgra« u predanjima o Kopčićima. Ovako, i dalje je ostalo nerešeno, pitanje o poreklu Kopčića, nije utvrđeno ni vreme otkada su u Rami niti je izložena njihova uloga i značaj u razvitku Rame i Duvna.

Ja sam lično bio u selima Kopčićima i Varvari 1931 god. Razgovarao sam s Kopčićima, pa sam zabeležio i njihova predanja. Kako se to kazivanje unekoliko razlikuje od onoga što su drugi zabeležili i kako sam ih ja pitao i o poreklu, saopštiću ovde ono što sam zabeležio, ma da svoja proćuvanja u tom kraju još nisam završio.

Najpre da napomenem nešto o selu Kopčićima. A. Čatić, na koga se poziva Šimćik, dobro je opisao položaj sela. Treba da se doda i ovo. Meni su kazivali Kopčići, da je njihov »starjenik« bio u Odžaku, gde su bili kula, ahar i odžak, a Bido tada nije imalo kuća. Zatim, u tursko doba, vele, celo se naselje zvalo *Ženovnica* (ženovnica kariesi, Prozor kazasi; selo ženovnica u prozorskoj kazi). I danas se gornji deo sela Kopčića zove ženovnica. (U jednom izvoru iz 1869 g., kojim se poslužio Šimćik, pominje se žmavnica, ali je on nije lokalizovao).

U selu Kopčićima bile su 1931, po mojim beleškama, 52 porodice od roda *Kopčića*. Svi oni nose i to zajedničko prezime, ali i svaki ogranak nosi i drugo prezime po nekom pretku. Tako se Kopčići dele na ove ogranke: Fetahovići (3 por.), Bećirbegovići (2), Kadrići (8), Muradbegovići (5), Zukići (3), Sulejmanovići (5), Muradbegovići (3), Jusufbegovići (3), Husejinbegovići (3), Hasanbegovići (7), Agići (2), Džaferbegovići (2) i Beganovići (6). Osim toga, u Prozoru ih ima dve, u Jajcu jedna i u Sarajevu oko desetak porodica, za tim po nekoliko u Carigradu, Smirni i dr. Rod je toliko razgranat da oni već odavna stupaju u međusobne bračne veze.

Zabeležena predanja o poreklu Kopčića počinju s junčkim delom osnivača njihova roda u nekoj bici na tlu Ugarske. Meni su Kopčići kazivali da je on bio iz šama (Sirije), da se je zvao Gazi Kasum Alaj beg i da je u sultanovoj vojsci bio »de-

²⁾ Na ova mesta.

ribeg». To njihovo kazivanje ne mora biti tačno, ma da nije isključena ni ta mogućnost. Uostalom, postoje samo dve mogućnosti: ili su poreklom od nekog muslimanskog doseljenika sa strane, za što bi govorilo njihovo predanje kao i to da su bili obdareni velikim ziametom, ili su poreklom od pomuslimanjenog starosedeoca za šta najviše govori njihovo prezime, kakvo nose i katolički rodovi u zapadnim krajevima, kao što je pokazao g. Šimčik. To treba naknadno ispitati i utvrditi. U tom pogledu od interesa je i to: da su sela Vavara i Kopčići bila filuridžijska i da su i sami begovi Kopčići bili filuridžije sve do 1851 god.³⁾

Meni su Kopčići kazivali da se je Kasum Alaj beg proslavio u bici kod Mohača gde je zarobio »kralja«. Kralj mu je dao svoj prsten i komad crvene čohce od odela, jer je znao da ga Kasum neće moći dovesti do sultana, nego da će ga preoteti veziri, kao da su ga oni zarobili. Kralj je docnije prepoznao Kasuma po znacima koje mu je dao i po njegovim kopcama. Stoga se, vele, zovu Kopčićima. Za taj gaziluk nuđeno mu što hoće, a on tražio onoliko zemlje koliko objaše za dan na svom Likoti — Mlikoti. Pošao je da obilazi od Šibenika (stena kraj reke Rame u selu Lugu, pod Prozorom) i za po dana objahao Ramu i Duvno i došao do mesta gde mu je sada turbe. Mislio da posle podne obiđe Skoplje, ali mu tu crkao konj, pošto ga je prevarila baba rekavši mu da je najbolje dati umornu konju ozimice (pšenice) pa ga napojiti vodom.

Govoreći o motivu dobivanja zemlje pomoću obilaženje na konju, Šimčik iznosi još neke primere. Misli da je taj motiv stvarnog porekla. Mogu ovde da napomenem da sam ja priče s tim motivom slušao i drugde, a jednu sam i zabeležio u selu Mahali u visočkom srezu.⁴⁾ Inače, taj motiv je čest u predanju i u verovanju raznih naroda u Evropi i Aziji i biće možda ritualnog porekla.

Sva tri saopštenja o turbetu Kopčićevu i grobu njegova konja kojeg je upotrebio g. Šimčik netačna su i među sobom protivurečna. Bio sam dva puta na tom mestu, i tačno je ovo. Između sela Rumboka i Varvare (a ne kraj reke Rame, koja je na jugu od Varvare) ima neko turbe, koje se pripisuje pretku Kopčića. Turbe je mala i neugledna četvrtasta zgrada od kamena. Do turbeta je jedna velika gromila od nabacanog kamena, verovatno preistoriska. Po predanju, tu su u gromili pokopani Kopčićev konj i hrtovi, koji su svi pokrepali po zionamernom savetu neke babe.

3) Glasnik Zem. muzeja 1915 138; 1918 304.

4) Srpski etnografski zbornik XLIII 388.

Osim jednog podatka o Arslanbegu Kopčiću iz Ljetopisa fra Nikole Lašvanina (u tom letopisu ima još jedan podatak o Kopčićima, koji je piscu promakao), Šimčik iznosi i jedan primjer za »veliko priznanje čovječnosti i obziru begova Kopčića prema kršćanskoj religiji«. Međutim, istorija franjevačkog samostana Šćita, u neposrednoj blizini sela Kopčića, i katoličkog samostana u Rami govori drukčije: česta stradanja manastira nisu mogla biti bez učešća Kopčića (a priča se da su džamiju svoju podigli od građe iz manastira), a život katoličkog sveta u Goranjoj Rami bio je vrlo težak.

Na kraju da pomenem da su Kopčići, nekada silni begovi koji su se takmičili o prvenstvo i prevlast s Đugalićima u selu Dugama, zapali u tešku dekadenciju u svakom pogledu, a naročito otkako im je agrarna reforma oduzela mnoge zemlje. Ne umejući i ne htevi da se snađu, oni propadaju ekonomski, a uz to i fizički i moralno.

Mil. S. Filipović.

Lamer, Rečnik antike

(Wörterbuch der Antike, von Prof. H. Lamer. Unter Mitarbeit von Dr. E. Bux und dr. W. Schöne, Leipzig 1933, Kröners Taschenausgabe, 784 str.).

Ovo delo na kome su radila tri nemačka naučnika (Lamer i kao izdavač) predstavlja novu i korisnu akviziciju naučne i opšte kulturne vrednosti.

Krupni problemi sadašnjice i savremeni način istorijskog gledanja potisnuli su kult grčko-rimske antike, u starom obliku, sa njenog pjestala — što se nesumnjivo ogleda u »antidasičnoj« tendenciji školskih reformi. Još doskora karakteristični za gimnazijsko obrazovanje, postali su latinski i grčki jezik drugorazredni, »tolerisani« predmeti. Samo gdegdje, u vezi sa političkim tendencijama, otvaraju se ponovo vrata klasičnoj prošlosti, u pomanjkanju novih vrednota koje bi mogle da dostojno zamene, u pedagoškom i stvarnom pogledu, velike primere grčke i rimske starine. Pomenimo uzgred da se i u današnjoj Nemačkoj Hitler na svoj način zauzima za humanističko obrazovanje. Međutim, poslednji cilj ovakvog vraćanja antici ne leži toliko u želji za oživljavanjem klasike koliko u nameri da se suzbiju novi ideali i orijentacije. Zasebno je pitanje opet, kako se antička kultura prikazuje i interpretira.

Savremeno buđenje interesa za antiku mora da raskruži i ranijim shvatanjem da je rimsko-grčka kulturna prošlost neki »istorijski pluskvamperfekt«, period koji je bio i prošao i koji,